

Tiltaksanalyse — hva er det?

Av Trond Syversen.

Trond Syversen er avd.dir. i Statens forurensningstilsyn.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening,
7. desember 1989.*

1. HVA er en tiltaksanalyse?

I forurensningssammenheng er en tiltaksanalyse en arbeidsprosess som:

- * Klarlegger gjenstående forurensningsproblemer, både type og omfang.
- * Prioriterer alle mulige tiltak etter kostnadseffektivitet.
- * Avklarer hvor mange tiltak som bør gjennomføres dersom forutsetningen er at alle anbefalte tiltak skal ha en nytte som er minst like stor som kostnadene.

Det er interessant å merke seg at ut fra en samfunnsøkonomisk synsvinkel vil det til enhver tid (med den «teknologi» som er til rådighet) være et *optimalt* forurensningsnivå. Noen vil kanskje ha vanskeligheter med å akseptere dette. Man bør imidlertid være klar over at en slik oppfatning utmerket godt kan kombineres med en ideell, langsiktig målsetting om et forurensningsfritt miljø. Hvis man ut fra en samfunnsøkonomisk vurdering ikke kommer dit med dagens teknologi, betyr dette bare at det må utvikles mer kostnadseffektiv teknologi.

2. HVORFOR gjennomføre tiltaksanalyser i forurensningssektoren?

Den tid synes nå snart å være forbi at det er åpenbare tiltak som gjenstår å gjennomføre. Med åpenbare tiltak menes tiltak og virkemidler som også forurenseren selv uten videre er enig bør gjennomføres. Vi opplever stadig oftere at forurenseren peker på at nytten av et tiltak ikke står i rimelig forhold til kostnadene. At forurensningsbegrensende tiltak vil gå på bekostning av andre hensyn som er viktigere for samfunnet. At den berørte sektor nå har gjort sitt og at det nå er andre forurensningskilder som bør gjøre en innsats.

Det stiller altså økende krav til begrunnelse for nye tiltak. Det kan være nødvendig å vurdere tiltak overfor flere kildetyper og sektorer under ett. Det er ikke nok å dokumentere at det foreligger et forurensningsproblem. Det må også påvises at tiltakets kostnad og nytte står i rimelig forhold til hverandre. Den generelle økonomiske situasjon tilsier dessuten at det er viktig å finne fram til de beste tiltakene. Få mest mulig miljøvern pr. krone samfunnet setter inn.

3. HVORDAN gjennomføre en tiltaks-analyse?

Senere innlegg vil gjennomgå metoden for indre Oslofjord-analysen mer i detalj. Her skal bare trekkes fram noen viktige prinsipper:

- * Ved avklaring av behovet for tiltak er det viktig å finne fram til problemer som vil foreligge 10—15 år fram i tiden dersom utviklingen går sin gang og allerede vedtatte tiltak er gjennomført. Vi må planlegge for å løse morgendagens problemer — ikke de vi har i dag og som kanskje er i ferd med å løses.
- * Det må utvikles en beregningsmåte som angir sammenhengen mellom utslippsreduksjonen av et tiltak og betydningen av den reduksjonen for vannkvaliteten (reduksjon i konfliktgrad).
- * For å prioritere tiltakene ut fra kostnadseffektivitet må de ulike nytte-effekter (bedre siktedyp, oksygenforhold i bunnvannet, reduksjon av miljøgifter, bedret siktedyp i forskjellige deler av vannforekomsten osv.) veies/verdsettes i forhold til hverandre.
- * For å avgjøre hvor mange tiltak som skal anbefales må forureningsgevinsten uttrykkes i kroner pr. år.

Verdsettingen av ulike nyttegevinster både relativt og absolutt er ikke nødvendigvis generelt gjeldende. Verdsettingen skal reflektere beslutningstakeres oppfatning, eller enda bedre, oppfatningen hos den berørte delen av befolkningen.

4. HVEM bør gjennomføre en tiltaks-analyse?

Gjennomføringen av en tiltaksanalyse består av ulike typer oppgaver:

1. Angi mengden av tilførte forurensninger.
2. Utvikle en sprednings- og vannkvalitetsmodell.
3. Utarbeide EDB-basert beregningsmodell.
4. Utrede tiltak mht. tilførselsreduksjon og kostnader.
5. Verdsetting av ulike nytte-effekter.
6. Anbefale tiltakspakke.

Deloppgavene bør utføres av forskjellige miljøer:

- Ad 1. Fagmyndighet i samarbeid med konsulent.
- Ad 2. Vannfaglige konsulenter.
- Ad 3. EDB-konsulent i samarbeid med fagmyndighet og vannfaglige eksperter.
- Ad 4. Fagmyndighet i samarbeid med konsulent.
- Ad 5. Beslutningstakerne i samarbeid med fagmyndighet.
- Ad 6. Beslutningstakerne.

Av det ovennevnte framgår at det daglige ansvaret for en tiltaksanalyse bør ligge nært beslutningstakerne, f.eks. i SFT, hos fylkesmannen eller i kommuneadministrasjonen avhengig av forureningsproblemet type og omfang/utstrekning.

Dersom det eneste kriterium for å velge en tiltakspakke er samfunnsøkonomi, vil anbefalt tiltakspakke følge automatisk av oppgave 1—5.

5. HVOR i samfunnet kan tiltaksanalyser benyttes.

Med en del praktiske tillempninger kan tiltaksanalyser etter ovennevnte metode benyttes innenfor alle sektorer i samfunnet.

Oslo-lufta
Sarpsborg/Fredrikstad (luft og veg-
trafikkstøy)
Mjøsa
Indre Oslofjord

Samlet ressursinnsats har vært ca. 15
årsverk og 6 mill. kr.

6. HVOR mange tiltaksanalyser er gjennomført av SFT?

I perioden 1986—89 har SFT gjennomført tiltaksanalyser i: